

Murat Katoğlu

UYGARLIK YERYÜZÜNDE
GEZİP DOLAŞIR MI?

Tarihçi Kitabevi Yayınları: 75
Genel Yayın Yönetmeni: Necip Azakoğlu

Yayına Hazırlayan: Aslı Ayhan
Grafik Tasarım: Aslı Ayhan

Birinci Baskı: Ocak 2015, İstanbul
Boyutlar: 13,5x21cm
Sayfa Sayısı: 474

Baskı ve Cilt:
Pasifik Ofset Ltd. Şti.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat:2
34310 Haramidere / İstanbul

Sertifika No: 12027

ISBN: 978-605-4534-69-2

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir. Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden izin almadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitabevi.com

Moda Caddesi No: 104/A Moda / KADIKÖY-İSTANBUL
Tel: 0216 418 68 86
GSM: 0530 370 74 11
E-posta: info@tarihcikitabevi.com

Murat Katođlu yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Cođrafya Fakóltesi Sanat Tarihi ve Tiyatro Enstitüsü'nde tamamladı. Aynı üniversitede doktora yaptı ve İletişim Fakóltesi'nde 2004 yılına kadar öğretim görevlisi olarak çalıştı.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nda Genel Müdür Müşavirliği; Ankara ve İzmir Büyükşehir Belediyeleri'nde Başkan Başmüşavirliği, Başbakanlık Müşavirliği, Kültür Bakanlığı'nda Genel Müdürlük ve Müşteşar Yardımcılığı görevlerinde bulundu.

Türk Tarih Kurumu Belleten Dergisi, Türk Etnografya Dergisi, Türk Dili Dergisi, Devrim ve Cumhuriyet Gazeteleri, Milliyet Sanat, Hürriyet Gösteri dergilerinde makale ve yazılar yayınladı.

“Türkiye'nin Kültür Sorunları: Türk Kalarak Çağdaşlaşmak” (Muammer Sun ile birlikte); “Knidoslu Afrodite”; “Şematizmden Yaratıcılığa”; “Türkiye'de Opera'nın Kuruluş Öyküsü”; “Opera'nın Türkiye'deki Hikayesi- Opera Bale Afişleri” (Aslı Ayhan ile birlikte) gibi yayınları bulunmaktadır.

Halen Kadıköy Belediyesi Başkanlık Danışmanı olarak çalışmakta...

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 11

SANAT ÜZERİNE 13

YALAN'A VE SANAT'A ÖVGÜ 15

ROMANTİK?! 19

KLASİK (!) 23

BAROK MÜZİK ARKAİK MİDİR,

HELENİSTİK ÜSLUP BAROK MUDUR? 27

SANAT VE SİYASET 30

SANAT VE SİYASETTE BENCİLLİK/HIRS (TUTKU) 32

SANAT, EDEBİYAT, MUHAFAZAKÂRLIK 35

SANAT KİTLELERE YAYILIR MI? 38

TÜRKİYE'DE KÜLTÜR

YÜKSEK SANATIN DÜŞMANI (MI)DIR (?) 42

KÜLTÜR MERKEZİ Mİ, YOKSA SANAT MERKEZİ Mİ? 45

SAHNE SANATLARI VE DEVLET 49

MÜZİK 52

CELAL ESAT ARSEVEN (1900'LERDE BİLİMSEL

YÖNTEM KULLANAN TÜRK ARAŞTIRMACI) 55

MÁRQUEZ'E GÜZELLEME VE

YÜZYILLIK YALNIZLIK'TAN ÇAĞRIŞIMLAR 59

TÜRKİYE'DE MÜZECİLİK 62

AYASOFYA TUTKUNLARI 66

DİVRİĞİ ULU CAMİİ VE DARÜŞŞİFASI 69

UYGARLIK 73

ŞİMDİ BUNUN SIRASI MI?! 75

UYGARLIK YERYÜZÜNDE GEZİP DOLAŞIR MI? 77

UYGARLIĞIN ÖLÜSÜ VE DİRİSİ 81

"UZAKBATI"?! 85

GELİŞMİŞLİK-UYGARLIK 88

TARİHSEL ESERLER UYGARLIĞIN TERAZİSİDİR 91

DEMOKRASİ ZOR İŞTİR 94
CUMHURİYET-ŞEHİR-SANAT 97
“KÜÇÜK AMERİKA” VEYA
“BÖYYÜK TÜRKİYE” OLMAK 100
MUHAFAZAKÂR? 102
CEHALET BİRİKİMİ! (1) 106
CEHALET BİRİKİMİ! (2) 110
CEHALETİN RÖNESANSI
ÖZDEMİR İNCE’NİN İYİ NİYETİ 112
ÇATIŞMANIN ÖZÜ... 115
DİK AÇI 118
UYGARLIK=KURUMSALLIK 121

ŞEHRE VE İSTANBUL’A DAİR 125

ŞEHİR VE İNSAN 127
HAYDARPAŞA HÜLYALARI (DERKEN)! 130
HAYDARPAŞA HÜLYALARINA DEVAM! 133
“ANTİENTELEKTÜEL” BAKIŞLA HAYDARPAŞA 136
HAYDARPAŞA NASIL KORUNUR? 139
YEREL SEÇİMLER DOLAYISIYLA HAYDARPAŞA 142
İSTANBUL’U SEYREDEN SELİMİYE 145
SELİMİYE-HAYDARPAŞA DÜZENLEMESİ
İSTANBUL İÇİN YAŞAMSALDIR 148
KADIKÖY MEYDANI NASIL ŞEKİLLENECEK? 150
KADIKÖY MEYDANI MESELESİ 153
ÇAMLICA TEPE’Sİ’NE BİNA YAPILIR MI? 157
DOLMABAĞÇE STADYUMU-TOPHANE MEYDANI! 159
GALATA RIHTIMINA SERENAT 162
YEREL SEÇİMLER DOLAYISIYLA GALATA RIHTIMI 165
HALİÇ’İN TARİHSEL TERSANELERİNE VEDA 168
CEMİL TOPUZLU 171
YENİ MODA ECZANESİ 174
KADIKÖY ÇARŞISI HAZIRLIKLI OLMALI 178

TARİH BİLİNCİ 183

- TARİH LAFAZANLIĞI DEĞİL
TARİH BİLİNCİ GEREK 185
TARİH BİLİNCİ GELECEK BİLİNCİDİR 188
BATI'NIN GÖZÜNDE TÜRKLER?... 191
NEYMİŞ ŞU TÜRKLER! 194
OSMANLI FURYASI 197
HANGİ OSMANLI'NIN MİRASI? 201
KANUNİ SÜLEYMAN
PİRİ REİS'İ NİÇİN ÖLDÜRTTÜ? 204
KANUNİ SÜLEYMAN FASULYE VE DOMATESTEN
MAHRUMDU... BAŞKA? 207
REFORMCU SULTAN II. MAHMUT'UN
TRAGEDYASI (1) 210
REFORMCU SULTAN II. MAHMUT'UN
TRAGEDYASI (2) 213
TÜRKİYE'DE İLK DEVLET OPERASINI
II. ABDÜLHAMİT KURMUŞTUR 216
SON SULTANLAR VE CUMHURİYET 219
TELAFİ SANCILARI 222
200 YILLIK GEÇMİŞE HINÇ VE İSYAN (!) 225
I. DÜNYA SAVAŞI'NIN 100. DOĞUM (!) YILI 228
I. DÜNYA SAVAŞI'NIN ÖLÜMÜ (!) VE TÜRKİYE 231
BİRİNCİ DÜNYA HARBİ'NİN İKİ ÇOCUĞU 234
UNUTTURMA POLİTİKASI VE HATIRLATMALAR 237
CAHİT KAYRA VE VARLIK VERGİSİ'NİN
"SAHİCİ" TARİHİ 240

SİYASET, STRATEJİ, EMPERYALİZM 245

- SAVAŞIN HALLERİ 247
SAVAŞI KİM ÇIKARIR? 250
SAVAŞ MI DEMLENMEKTE? 253
HOLLYWOOD MU PENTAGON MU? 256

DOĞU-BATI YA DA “ŞARK MESELESİ” 259
BATI’NIN AKLI ORTADOĞU’YA ODAKLANDI 261
BÜYÜK GÜÇLERİN AKLI
ORTADOĞU’DA TOPLANDI 264
TARİH BİLİNCİ ANITI OLARAK RAUF DENKTAŞ 266
NİÇİN KIBRIS? 269
YİNE ORTADOĞU, HEP ORTADOĞU 272
İHTİRASI AKLINDAN VE GÜCÜNDEN FAZLA OLMAK
VE ORTADOĞU 276
ORTADOĞU KEŞMEKEŞİ VE BİRİNCİ SAVAŞ’TAN
ANIMSATMALAR 279
1914’TEN 100 YIL SONRA YİNE ORTADOĞU 282
OSMANLI HÜLYALARI VE SURİYE 285
“KRAL ÇIPLAK”: SURİYELİ MÜLTECİLER... 288
TÜRKİYELİ BİR AB ÜZERİNE FANTEZİ (Mİ?) 291
DEĞİŞİM SAFSATASI MI, DEĞİŞTİRTME Mİ? 294
“KÖKÜ DIŞARIDA” MI, “BAŞI DIŞARIDA” MI? 297

BİREY VE TOPLUM 301

AH TELEVİZYON, VAH TELEVİZYON! 303
KÜRESELLEŞEN İNSAN (!)
BELLEĞİN PABUCUNU DAMA ATTI... 306
TEMPO İNSANI VE HAYATI YENİLİYOR 309
BİREYİN YÜKSELİŞİ VE DÜŞÜŞÜ 311
BİREY VE DEVLET! 314
NÜFUSUN GÜCÜ! 317
NÜFUS SORUNUNUN GETİRDİKLERİ 319
Bİ ŞEY OLMAZ ABİ! 322

EĞİTİM VE TÜRKÇE 325

“DÜALİST EĞİTİM”LE UYGARLIĞA ERİŞİLMEZ 327
ÜNİVERSİTE BEREKETİ 330
BİR KUYRUKLU YILDIZ: HASAN ÂLİ YÜCEL 333
KÖY ENSTİTÜLERİ NEYDİ? 337
ÇAĞDAŞ EĞİTİM TÜRKÇE SAYESİNDE OLUŞTU 340

KİTAP 343
KÜTÜPHANE VE ARŞİV... 346
BİLGİ ÇÖPE, TÜKETİM BAŞKÖŞEYE 349
YAZBOZ TAHTASI EĞİTİM 352
“BERBER”DEN TASARIMCIYA! 355
-MİZ / -MİZ 358

YEMEK MUHABBETLERİ 361

YEMEK MUHABBETLERİ 363
YİNE YEMEK MUHABBETİ 366
“ZARARLI” YİYECEKLER TERÖRÜ! 370
ÇATLAK POĞAÇA 373
ÇİĞ KREMA 376
FASULYE 379
FASULYENİN HALLERİ 382
KADIKÖY’DE “SELANİK KURU FASULYECİSİ” 385
KÖFTE 388
ŞARAP MUHABBETİ (!) 390
MEYHANE VE REFİK’İN MEYHANESİ 393
USKUMRU 396
AYVA 399
KÖY/VAN KAHVALTISI UYDURMACASI/
YUTTURMACASI 402
BAKLAVA VE BAYRAM YEMEKLERİ 405

SPOR 409

SPORA ÖVGÜ 411
DÜNYA KUPASI... 414
TÜRK FUTBOLU NEDEN BAŞARISIZ? 417
ATLETİZM 420

GEL DE BUNLARDAN SÖZ ETME 423

AŞK-I SEVDA HAKKINDA 425
FEMİNİZME YALLAH,

KADINLARIN YÖNETİMİNE EYVALLAH 429
DEĞİŞME VE KOŞUŞMA 432
1, 2, 3, DÖRT! 434
TEMBELLİĞE ÖVGÜ 438
KÖTÜLÜĞE ÖVGÜ 441
SERSERİLİĞE ÖVGÜ 445
REZİL OLMA HAKKI 448
“YALAN”IN HALLERİ 451
ELEKTRİK 455
OTOMOTİV 459
OYUNCAK VE ÇİN 462
TATİLCİLİK 465
İNGİLİZ AKLI 468

SUNUŞ

Bu kitabın ortaya çıkışı anlayışlı ve nazik arkadaşım yayımcı Necip Azakoğlu ile değerli ve sevgili Cahit Kayra'nın fikridir.

Gazete Kadıköy'de yaklaşık dört yıldır yayımlanan yazılardan bir kitap olabileceğini doğrusu hiç düşünmemiştim. Yazılar da zaten çeşitli konulara “değinmeler” anlayışıyla ve “gazete yazısı” olarak kaleme alınmıştı.

Fakat Tarihçi Kitabevi'nin kitaplaştırmak istediği bu yazıların nereden çıktığını da söylemeliyim. Üniversite ve edebiyat çevresindeki yakın dostlarımla yıllardır haklı eleştirilerine maruz kaldığım “yazma tembelliği”me rağmen bu yazılara başlamamın sebebi ve teşvikçisi Kadıköy Belediyesi'nin önceki başkanı Selami Öztürk Bey'dir. Onun ve görevlendirdiği “delegeleri”nin önerilerini uzunca bir zaman geçirtirdikten sonra, sonunda uysallaşp söz dinledim ve tembelliğimi bir ölçüde azaltarak yazmaya başladım.

Ne var ki yazıları gazetenin yazı işlerine gönderebilmek için gerekli teknik bilgi ve donanıma sahip değildim. Ak kâğıdın üstüne kurşun kalemle yazdığım çarpık/çurpuk el yazılarıyla bu iş olmazdı. Bu güçlüğü gökyüzünden bağışlanan mesai arkadaşlarım Aslı Ayhan ile Gizem Tüzün'ün içtenliklerini istismar ederek aşabildiğimi de itiraf etmeliyim. Yazıları onlar deşifre ederek gazeteye gidecek şekle getirdiler ve getiriyorlar.

Teşekkür borçlu olduğum bu insanlara, içten saygı ve sevgilerimi dile getirmeliyim.

Murat Katoğlu

Sanat Üzerine

YALAN'A VE SANAT'A ÖVGÜ

Yalan da sanat eseri de insanoğlunun marifetlerindedir. İkisi de “gerçek” değildir. İsterseniz sanatı biraz kolaylayalım ve “Yalan insanın uydurması, sanat ise yakıştırmasıdır” deyiverelim. Ama bakmayın, ikisi de aynı kapıya çıkar.

Yalansız hayat olmayacağı gibi, sanatsız yaşamak da olanaksızdır. Onlar ne yapıp edip bir yerden sızıp hayata katılırlar. Yalanın da sanat faaliyetlerinin de keyif verici, zevklendirici etkileri olduğu gibi, üzücü sonuçları da vardır. Doğrusu ikisi de yaratıcılık ister. Kaba yalan bir yana, zarafetle, incelikle düzenlenmiş yalan denklemlerini yabana atmamalıdır. Sanata gelince, estetik kaygılar ve kurallar ona yalana göre bir ayrıcalık verir ama ne olursa olsun sanat da sonuç itibarıyla bir sahteciliktir. Bir kere doğada yoktur. Yani doğal değildir; yapaydır. Bunun için Oscar Wilde, sanat için “Kendisinden bahsedilmez ise yoktur” der. İnsanların sanata ve yalana ihtiyaçları da yadsınamaz. Oscar Wilde, André Gide’le olan konuşmasında ona “Dudaklarınızı beğenmiyorum. Ömründe bir defacık olsun yalan söylememiş insanın dudakları gibi düz ve anlamsız. Dudaklarınızın antik bir Yunan maskesindeki dudaklar gibi kıvrımlı ve güzel olması için size yalan söylemesini öğreteceğim” der. Demek istediği, sanat eserinin görünen gerçeği, herkesin gördüğünü ifadeden ibaret bir iş olmadığıdır. Şu öyküyü anlatır:

“... Bütün gün çalışıp yorulan köylüler, akşamları köyün masalcısı çevresinde toplanıp zevkle onun anlattıklarını dinlemiş, haydi anlat bugün gezip tozarken neler gördün diye sorarlarmış. Masalcı anlatırmış: ‘Ormanda bir kır tanrısı gördüm, flüt çalıp orman perilerini dans ettiriyordu.’ Köylüler daha daha anlat derlermiş, o da devam edermiş: ‘Deniz

kıyısına varınca dalgaların kenarında oturan üç denizkızı gördüm, yeşil saçlarını altın tarakla tarıyorlardı...’ Köylüler onu masal söylediği için severlermiş... Masalçı yine bir gün, her günkü gibi gezintiye çıkmış. Deniz kenarından geçerken üç deniz kızı dalgalara oturmuş ve yeşil saçlarını altın tarakla tarıyorlar... Ormana gelince de orman perilerini flüt çalarak oynatan Kır Tanrısı’nı görmüş. Akşam köye dönünce etrafını çeviren köylüler ondan yine gördüklerini anlatmasını istemişler. Masalçı ise ‘Bugün hiçbir şey görmedim!’ demiş.”

İnsanların masala, yani yalana, yani yaratıcılığa çocukluklarından başlayarak alıştıklarını biliyoruz. Bir estetik kaygı olmasa bile insanoğlu, hayallerin âlemini küçük-lüğünden itibaren arar ve yaşar. Yüksek, yaratıcı sanat, aklın mantığın engin duvarlarına, çelik kafeslerine tırmanıp onları aşan bir heyecanı, duyarlılığı özel bir dille ve formla yansıtan, derin/içsel gerçekliği anlatma işi değil midir? İki bin beş yüz sene önce Platon (Eflatun) “Çoğu nesnelere görülür, kavranmaz; idealarsa kavranır, görülmez” dememiş midir? İşte sanat da bir bakıma bu görünmeyen fakat insanların içlerinde duyup yaşadıklarını, düşlediklerini ve hiçbir zaman ifade edemediklerini, keskin ve bastırılmış isteklerini ve duygularını, özgün bir ifade biçimiyle dillendirmek, tasvir etmek değil midir? Özgürlük ortamına, cesarete ve de en önce samimiyete muhtaçtır. Samimi olmayan sanat çabası yavan kalır, eserleşemez; onun için de bir süre yanıltıcı olarak ortalıkta gezinse bile zamana dayanamaz ve unutulur gider.

Yalan bazen bireysel değil, toplumsal da olur. Hatta toplumsal yani kolektif yalanlara sık sık rastlanır. Böyle kolektif yalanları çoğu zaman siyaset, hegemonik güçler üretir ve yayar; insanları olmadık şeylere inanmak veya katlanmak zorunda bırakır. Kısacası yalan çeşitli biçimlerde sosyal yaşamın renkli ve etkin bir enstrümanıdır. Büyük romancı Balzac boş yere “Törelere milletlerin riyasıdır” dememiştir.

Bir ünlü düşünür “... güzel (estetik güzeli kastediyor) hayatın lüksü değil, çekirdeği ve dayanağıdır” diyor. Ama André Gide’in dediği gibi: “Estetik anlamdaki güzel yani sanat hiçbir zaman doğal bir ürün değildir. O ancak yapma bir çaba ile elde edilir. Sanatla tabiat yeryüzünde rekabet halindedir. Evet, sanat tabiatı kucaklar ve onu kolları arasında sıkar. Ama denebilir ki, hasmımı kucakladım, ama boğmak için.” Sanat her zaman yenilik ve özgünlük demektir. Bunun için de hep uçlara yolculuk etmek, insanın özlemlerini, düşlerini sanat gerçekliğiyle dillendirmek, kısacası olmayanı oldurmak ve kabul ettirmektir.

Resim sanatının unutulmaz dahisi ve simgesi Picasso sanatın özünü, ruhunu her şeyini damıtılmış bir ifadeyle çarpıcı biçimde açıklar:

“... sanat, doğruluk alanına ait bir şey değildir. Doğruyu fark etmemizi sağlayan bir yalandır sanat. Yalanların doğruluğuna başkalarını ikna edecek yolu bulmalıdır... Şimdiye kadar doğal bir sanat eseri gören var mı, bilmek isterim.”

Dikkat edilirse kitleler, toplum hayatında gelecekle-ri için kendilerine gerçek durumlarını tasvir eden veya eleştiren siyasi hareketlere değil, genellikle çok şey vaat edenlere yönelirler, oy verirler. Hatta tamamen inanmasalar bile eleştiren ve zorlukları tespit edenlere karşı vaat edenleri tercih ederler. Elbet bu durum, milletlerin gelişme kategorilerine göre orantılı şekilde değişir. Ama insanların hayallerini dile getiren, özlemlerini okşayan söylem, gerçek olmasa bile çekicidir. Masaldan hoşlanmayan çocuk olmayacağı gibi, yetişkinlerin de masala her zaman düşkün olduklarını korkmadan söyleyebiliriz. Yoksa insanlar sinemalara, televizyon dizilerine, romanlara, tiyatrolara koşarlar mıydı, orada kendilerine sunulan hülyalara, olmadık felaketli sahnelere veya tersi heyecan verici güzelliklere, zenginliklere, ele geçiremeyecekleri yaşamlara dalıp giderler miydi?

Yazıyı, Orhan Veli'nin baba şair Paul Verlaine'den çevirdiği, şiir sanatını tanımlayan şiirinden bir alıntıyla bağlayalım:

“Hep musiki, biraz daha musiki;
Havalanan bir şey olmalı mısra
Deli bir gönülden kalkıp gitmeli
Başka göklere, başka sevdalara
Dağılıp tuzu sabah rüzgârına
Mısraların alsın başını gitsin
Kekik nane kokaraktan dört yana
Üst tarafı edebiyat bu işin.”

İnsanların gönlü hep bu üst tarafa kayıp gitmez mi?

(25 Mart 2011)

